

r
37
7

IZVESTJA

muzejskega društva za Kranjsko.

Uredil

Anton Koblar,

društveni tajnik.

Izdalo in založilo »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Letnik VII.

V Ljubljani 1897.

Natisnil A. Klein & Comp.

Č185

N 2704/1970

KAZALO.

Razprave.

	Stran
Baron Žiga Josip Novak. <i>Fr. Komatar</i>	1
Potresi na Kranjskem in Goriškem l. 1896. <i>Ferdinand Seidl</i>	9
Regesti in drobtinice iz grajskega arhiva v Smedniku. <i>Vl. Levec</i>	28
Gorski zakon in gorske pravde. <i>I. Vrhovec</i>	37, 69, 101, 145
Paberki iz admontskega arhiva. <i>Fr. Šmid</i>	42
Fara Šmartin pred Kranjem v 17. stoletju. <i>Fr. Pokorn</i>	50
Donesek k zgodovini Opatije. <i>A. Koblar</i>	60
Beleške o nekaterih cerkvah v kočevskem dekanatu. <i>V. Steska</i>	77
Loško gospostvo l. 1630. <i>Dr. Fr. Kos</i>	80, 123, 159, 185
Iz domače zgodovine. (Doba od 843—867) <i>Dr. Fr. Kos</i>	110, 133, 165
Črtice o nekdanjih slovenskih naselbinah v Gorenji Avstriji. — <i>Milan Pajk</i>	152, 177

Mali zapiski.

Uradna slovenščina iz l. 1811.	34
Rokopisna bolniška knjižica. <i>Janko Bartl</i>	35
Rimsko grobišče pri Medvodah	36
Slovenska prisega iz l. 1700. <i>Vl. Levec</i>	65
Nova knjiga o Slovanih. <i>I. Kunšič</i>	66
Nova knjiga o Slovencih. <i>K.</i>	68
Imenoslovni paberki. <i>Ivan Kunšič</i>	97
Zgodovina župnij in zvonovi v dekaniji Radolice. —r.	130
Važna češka knjiga. <i>I. K.</i>	131
Očenaš za Francoze <i>Ivan Kunšič</i>	131
Ein Paar Kapellen bei Bischoffaak in Krain <i>Vl. Levec</i>	162
Rabuka v Ljubljani l. 1645. <i>V. Steska</i>	162
Šilertabor. <i>S. R.</i>	204
Stroški za bulo, s katero je bil Sigismund Lamberger imenovan za ljubljanskega škofa. <i>Dr. Fr. Kos</i>	205

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik VII.

1897.

Sešitek I.

Baron Žiga Josip Novak.

Spisal Fr. Komatar.

Peter Glavar, župnik v Komendi, je odstopil zadnjega dne aprila 1765. l. komendsko grajščino pri Kamniku Frančišku Josipu Novaku, ki se je poročil 2. julija istega leta s Terezijo Rožanec. V matičnih knjigah komendske župnije so navedeni sledeči otroci Josipa Novaka: Marija Ana Rozalija (roj. 14. avg. 1766. l.), Frančišek (roj. 2. apr. 1769. l.), Ivana (roj. 16. marca 1770. l.), Josip Žiga (roj. 12. marca 1771. l., umrl 1. julija 1773. l.), Žiga Josip (roj. 16. marca 1772. l., krstil ga je kapelan Malič, boter je bil Matej Petrman po namestniku župniku Marku Marcinku, botra je bila pl. Genevefa de Schildenfeld po namestnici Doroteji Rožanec), Marija Terezija (roj. 27. junija 1773. l., umrla 16. jul. 1774. l.), Leopoldina Jožefa (roj. 1774. l.), Frančiška Antonija (roj. 1776. l.) in Ana Marija (roj. 8. julija 1777. l.)¹⁾ Do 1777. l. je sled o Novakovi rodbini v Komendi. Novak je pohajal šole v Ljubljani.

Dne 15. januarja 1790. l. unovačili so Novaka k 26. pešpolku²⁾ in ga takoj poslali na bojno polje k njegovi stotnji, kjer se je udeležil jurišanja trdnjave Czettin. Po končani turški vojski je popustil vojaštvo (dne 15. aprila 1791. l.) in vstopil v državno službo za praktikanta pri novomeškem okrajnem glavarstvu. Toda vročekrvnemu Novaku ni ugajalo jednako-

¹⁾ Naslednje zapiske o Novakovi rodbini mi je poslal g. Mejač, na čemer ga zahvaljujem.

²⁾ Tedanji lastnik je bil fcm. Rikard grof D'Alton 1786— 1790. l.

merno in suhoparno uradniško življenje, razven tega je bilo naslednje leto začetek dolgotrajnih francoskih vojsk. Povrnili se je torej z vso mladeniško naudušenostjo v vrste hrabre avstrijske armade. Prideljen je bil kot kadet 20. pešpolku ³⁾ dne 21. januarja 1793. l.

V vojski s francosko republiko bojeval se je 21. oktobra 1793. l. v bitki pri Marchiennes-u, 24. oktobra pri obleganju trdnjave Orchies in 30. oktobra pri osvojitvi Marchiennes-a. Dne 11. junija 1794. l. postal je zastavonosec. Isto leto se je udeležil s svojim polkom bitke pri Sprimontu. Meseca januarja 1795. l. je branil okope pri Waalu in v bitki pri Handschuhsheimu se je jako hrabro boril pri napadu na to vas. 18. oktobra istega leta se je udeležil napada in osvojitve utrjenega tabora Francozov pri Mannheimu. 17. septembra 1796. l. je bil navzoč pri napadu in osvojitvi mesta Kempten-a, 20. septembra je bil v bitki pri Issny-ju in nato pri obleganju Kehla. 22. marca 1797. l. je postal poročnik. Isto leto, 20. aprila, so prekoračili Francozi Reno pri Kehlju, 20. pešpolk je branil tostranske okope in tukaj se je med drugimi odlikoval tudi Novak.

V vojskinem letu 1799. se omenja Novak dostikrat med pohvaljenci, tako 24. maja pri napadu na Graubünden, kjer je vjel majhen oddelek, 300 Francozov, ki so bili razpršeni iz Luciensteiga, 24. maja je podpiral v bitki pri Frauenfeldu s svojo stotnijo napadeno prednjo stražo. 20. pešpolk je zgubil pri tej priliki zelo dosti vojakov. 4. junija se je udeležil glavnega napada na sovražno pozicijo pri Zürichu. Tudi v vojski 1800. l. se je odlikoval v mnogih bitkah in praskah na Bavarskem. Že 7. marca istega leta je avanzoval in postal nadporočnik. Boril se je dne 11. julija pri Füssenu in 3. decembra pri Hohenlindi, kjer se je nahajal v četrti ali levi stranski četi podmaršala grofa Janeza Žige Riescha.

³⁾ Tedanji imetelj polka je bil fcm. Frančišek Vencelj Kaunitz-Rietberg 1785—1825. l.

Dné 10. januarja 1805. l. so imenovali Novaka stotnikom pri 26. pešpolku.⁴⁾ Skoro so se začele homatije, ki so provzročile tretjo zavezno vojsko. Avstrijci so se nadejali, da bo prišel Napoleon po tedanji svoji navadi preko Italije, zato so mu nasproti poslali najboljšega poveljnika, nadvojvodo Karola, z veliko vojno. General Mack je moral z manjšo vojno čuvati nemško mejo. Znano je, kako sramotno se je moral udati »bedasti« Mack in izročiti Francozom trdnjavo Ulm, vse orožje in druge bojne priprave. Dné 25. oktobra je zvedel nadvojvoda Karol o dogodkih pri Ulmu in je takoj spoznal, da mora Italijo zapustiti. Vse je že pripravil za odhod v Avstrijo, ko ga vnovič, 29. oktobra, napade Massena, glavni poveljnik francoske vojne. Kot pravi poveljnik si je izbral nadvojvoda pozicijo pri Caldieru za bojišče. Na levi strani ga je varovalo močvirje, ostala pokrajina se je vzdigovala polagoma in je bila prerezana od juga proti severu z dolinicami, ki so bile zavarovane z nasipi in okopi. Na višinah Stra, Caldiero in Colognola so sezidali Avstrijci redute in baterije, razven tega so utrdili raztresene vasi in se tako dobro zavarovali proti vsakemu sovražnemu napadu. Nadvojvoda Karol je imel v začetku septembra 60.000 mož, ki so pa bili v zelo žalostnem stanju, ker jim je nedostajalo skoro vsega. Dné 26. septembra je moral odposlati 20.000 mož na Nemško. Vojna je bila razdeljena v štiri čete; v prvi pod poveljstvom podmaršala barona Simbschena se je nahajal tudi 26. pešpolk, pri katerem je služil stotnik Novak. Ta slovenski junak je pokazal v kritičnem trenutku, kaj premoreta odločnost in hrabrost. Simbschenova četa je napadla francosko divizijo Molitor; pri tem napadu se je odlikoval posebno 26. pešpolk in stotnik Novak, nadvojvoda Karol ga je pohvalil v svoji relaciji bitke pri Caldieru⁵⁾

⁴⁾ Tačasni polkov lastnik je bil fcm. knez Ludovik Hohenlohe-Bartenstein od 1803. do 1814. l.

⁵⁾ »Hauptmann Nowak dieses Regiments zeichnete sich dabey (= pri prepoditvi sovražnika iz okopov) vorzüglich aus, da er sich aus eigenem Antrieb mit seiner Compagnie mit gefälltem Bajonet auf den Feind stürzte und auf diese Art den Laufgraben wieder eroberte«. Olmütz, 28./11. 1805. C. in kr. voj. arh. 1805, 12, 25 a, H. K. R. Dl.

in občni zbor reda Marije Terezije mu je podelil v LXXI. promociji dné 2. aprila 1806. l. viteški križec tega visokega odlikovanja. Kako hrabro in razumno se je vedel Novak v bitki pri Caldieru, razvidimo iz naslednjega spričevala:⁶⁾

Zeugniss.

Wir Endesgefertigte bestätigen kraft gegenwertigen Zeugniss, dass der Fürst Hohenlohe Bartenstein Linien Inf: Regimts Herr Hauptmann Joseph Novak, welcher in der feindlichen Affaire am 30ten dieses Monaths mit seiner Compagnie an einem Diffilee detaggirt, während dem der Feind mit Grenadiers und Fusiliers auf die Flesch und den Laufgraben bey Nr. 10 den Sturm anlegte und bereits schon das Parapet bestieg, aus eigenen Antrieb alla tete seiner Compagnie den Feind mit dem Bajonet im Rucken fiel, hiebey den feindlichen Bateulons Chef nebst mehreren feindlichen Soldaten niedergestossen, dem Feind in der Flucht durch das starke Gewehrfeuer einen grossen Schaden zufügte und durch dieses Benehmen das Vorhaben des Feindes gänzlich vereitelte und so hin die in der Flesch und den Laufgraben gestandene linke Flügel Division des 1ten Batteullons dieses Regiments gerettet wurde.

Sig. Feldlager bey Colognola am 31ten 8^{ber} 1805.

L. S. Grobua m. p., Oberlieutnant, als Zeuge.

L. S. Grell m. p., Hptmann. L. S. Kratochwill m. p., Obl.

L. S. Egloffstein m. p., Fähnrich. L. S. Qualfinger m. p., Fähnrich.

L. S. Max Graf d' Orsáy m. p., Lieut., als Zeuge.

L. S. Laugen m. p., Lieut.

Zuwaned Feldwäbl m. p. Anton Wagner m. p., Corp.

Franz Jos. Mayer m. p., Gftr. Johannes Abele Gemeiner, m. p.

Alexandre Fromager m. p., Feldob. Ludwig d' Foque⁷⁾ m. p., Feldwebl.

⁶⁾ Arhiv reda Mar. Ter. 1805, F. IV., N. 51/1. V tem arhivu se nahaja tudi Novakova lastnoročno pisana prošnja za podelitev reda (ddto. Budapešta, 28. januarja 1806. l.). Prošnja obsega ob jednem tudi »Species facti«.

⁷⁾ Vsi podpisani častniki in prostaki so služili pri 26. pešpolku.

Massena je hotel nato z vso močjo prodreti središče. Avstrijci so se morali nekoliko umakniti. Na bojišču je bilo že precej temno, topovi so pa še vedno gromeli. Knez Hohenlohe-Bartenstein je pripeljal svojo grenadirsko brigado z godbo na čelu, nadvojvoda Maksimilijan je zbral razpršene batalijone in napadel sovražnika. Slednjič se je moral sovražnik umakniti, ker je bilo potolčeno tudi njegovo levo krilo.

Nadvojvoda Karol je imenoval Novaka »zaradi izredne hrabrosti« v tej bitki četrtim majorjem v 37. pešpolku⁸⁾ (vojno povelje, ddt. glavni tabor Kőrmend 7. decembra 1805. l.⁹⁾ in generalsko povelje, ddt. glavni stan Hollitsch 23. decembra 1805. l.¹⁰⁾, čeprav je bil najmlajši svoje šarže. Dne 10. novembra 1808. l. so predstavili Novaka k brodskega graničarskemu pešpolku št. 7.

Cesar Franc I. nikakor ni mogel pozabiti velikega ponižanja in mnogih zgub, ki mu jih je prizadejal Napoleon v požunskem miru. Poveljstvo vojne je poveril svojemu bratu, nadvojvodi Karolu, ki se je pridno lotil dela, v kratkem času preustrojil vojno, ustanovil deželno brambo in trojno rezervo. Dne 9. aprila 1809. l. so prekoračili Avstrijci bavarsko mejo, toda bili so preveč raztreseni, zato je bistroumni Napoleon takoj spoznal to napako ter je hitro udaril z večjo močjo sedaj tu, sedaj tam in premagal večinoma redno nasprotnike. Dva batalijona brodskega polka sta bila prideljena v začetku vojske petemu armadnemu voju. Poveljnik drugega batalijona je bil major Novak. V bitki pri Rohru in Siegburgu dne 20. aprila je bil Novak nevarno ranjen; Francozi so namreč popolnoma razkropili brodski batalijon in veliko častnikov in mož ujeli in ranili pri umikanju v noči med 20. in 21. aprilom.¹¹⁾ Brodska batalijona sta bila po bitki pri Eckmühl prideljena VI. voju in sta se udeležila bojov pri Neumarktu,

⁸⁾ Tačasni lastnik je bil podmaršal baron Frančišek Auffenberg 1802—1807. l.

⁹⁾ C. in kr. voj. arh. 1805, 12, 42^{1/2}, F. A.; Dl.

¹⁰⁾ C. in kr. voj. arh. 1805, 13, 33, F. A.; Dl.

¹¹⁾ C. in kr. voj. arh. 1809, 4, 9; H. K. R.; 5. A. C.

Wagramu in nadaljnih, v katerih se je tudi Novak odlikoval. 20. julija 1812. l. so imenovali Novaka podpolkovnikom.

V usodnem 1813. letu, ko se je Evropa otrešla Napoleonovega jarma, je bil Novak poveljnik prvega brodskega batalijona,¹²⁾ ki se je nahajal v prvi lahki diviziji podmaršala kneza Morica Liechtensteina, v brigadi generala barona Scheitherja. Brigada Scheither je obsegala 7 lovskih batalijonov, brodski batalijon, chevauxlegers in dve konjiški bateriji.¹³⁾ Po nesrečni bitki pri Draždanih, dné 26. in 27. avgusta, se je umaknila Liechtensteinova divizija dné 28. avgusta od Plauen-a do Wendisch-Karschdorfa. Isti dan je zapovedal namreč podmaršal knez Moric Liechtenstein, ki je še ostal pri Plauenu, generalu grofu Ignaciju Hardeggu, da prevzame poveljništvo prednje čete. Poslal mu je zaradi tega izdatno pomoč, namreč 6 batalijonov pruske pehote, 8 eškadronov ulancev in nekoliko baterij; tudi major Novak je bil prideljen s svojimi Brodci tej četi. General Hardegg, izvrsten poveljnik, je vse jako dobro uredil in porabil vsako ugodno pozicijo, da mu ni mogel priti do živega dosti močnejši sovražnik. Še-le ko so nasprotniki obkolili levo krilo, se je umaknil v najlepšem redu do Wendisch-Karschdorfa. V relaciji hvali grof Hardegg posebno razumno vodstvo majorja Novaka.¹⁴⁾ Nato napade več sovražnih brigad z vso močjo gozd na levi strani Dipoldiswalda. Gozd je branil samo brodski batalijon pod hrabrim majorjem Novakom. Brodci so vstrajali dolgo časa, dasi so gosto padale kroglice iz pušk, nazadnje so se morali umakniti premoči; zguba je bila velika, kajti mrtvih in ranjenih je bilo 9 častnikov in več kakor 300 mož.¹⁵⁾

Hrabro se je bojeval brodski batalijon pod poveljstvom majorja Novaka v svetovni bitki pri Lipskem dné 16., 18. in 19. oktobra. Prideljen je bil prvi lahki diviziji podmaršala

¹²⁾ C. in kr. voj. arh. 1813, 6, 7; F. A.; Arm. in Böh.

¹³⁾ C. in kr. voj. arh. 1813, 13, 2 (1); Journ. d. C. Liecht.

¹⁴⁾ C. in kr. voj. arh. 1813, 13, 19 in 20. F. A. IV. C. Klenau, str. 17.

¹⁵⁾ C. in kr. voj. arh. 1813, 13, 2 (16). Jour. d. Corps Liecht.

Liechtensteina, tretjemu voju fem. in bana grofa Gyulaja. Vrhovni poveljnik Schwarzenberg je poslal imenovanemu voju povelje, da mora zasesti Lindenau in vzdržavati zvezo z glavno armado in vojno generala Blücherja. Ban je razdelil svoje vojščake v tri čete, prvi je zapovedoval podmaršal princ Hessen-Homburški, drugi ban sam in tretji generalni major Čolić. Brodski batalijon je bil podrejen zadnjemu. General Čolić je osvojil po trdovratnem boju Klein-Zschochern. Tu so se posebno odlikovali Brodci pod poveljništvom majorja Novaka in, ko je bil on ranjen, stotnika Jelončiča, in lovci pod polkovnikom Veiderjem. General Čolić je ukazal nato brodskemu batalijonu vas Plagewitz nasprotniku vzeti, toda to se ni posrečilo, ker je sovražnik vas zelo dobro zavaroval in zavrnil v velikih množicah vsak napad.¹⁶⁾ Cesar je imenoval dné 8. novembra prvega majorja Novaka pri brodskem polku zaradi hrabrega obnašanja v bitki pri Lipskem podpolkovnikom. (Armadno povelje, glavni stan Frankfurt na Meni, dné 10. novembra 1813.¹⁷⁾

Po bitki pri Lipskem so podili zavezniki Napoleona proti Renu. Brodski batalijon je bil v glavni prednji četi pod podmaršalom grofom Bubno; odlikoval se je posebno v bitki pri Kösenu dné 21. oktobra. Podmaršal grof Bubna je dobil povelje, da mora prodirati skozi Švico v južno Francosko; v brigadi Scheitherja je bil brodski batalijon pod Novakom. Cesar je imenoval dné 27. februarja podpolkovnika Novaka pri brodskem polku zaradi posebnih zaslug polkovnikom in komandantom prvega seklarskega graničarskega pešpolka št. 14, namesto polkovnika Betzmana, ki je moral iti v pokoj zaradi starosti in bolehavosti (armadno povelje, glavni stan St. Cloud, dné 16. aprila 1814. l.)¹⁸⁾. Novak se je udeležil nato z brodskim batalijonom obleganja trdnjave Besançon od 6. januarja

¹⁶⁾ C. in kr. voj. arh. 1813/1814, 13, 220, str. 33. Oper. Jour. d. III. Arm. Abth. u. FZM. Grf. Gyulai.

¹⁷⁾ C. in kr. voj. arh. 1813, 13, 22, str. 190. F. A. Corps-Klenau.

¹⁸⁾ C. in kr. voj. arh. 1814, 13, 50, str. 354. Arm. Bef. Prot. der k. k. Hptarm.

do 30. aprila 1814. l. Od 14. januarja do februarja meseca je bil poveljnik čet, ki so blokirale okope sv. Andreja pri Salins-u,¹⁹⁾ nato je bil imenovan mestnim poveljnikom v Stockachu.²⁰⁾ Diplomati so sklenili prvi pariški mir in Novak se je mogel odpočiti od dolgotrajnih vojskinih težav.

Novak je dobil 1815. l. armadni križ, katerega je ustanovil cesar Franc I. isto leto za vse vojake, ki so se udeležili vojskâ 1813. in 1814. l. To častno znamenje so kovali iz kovine osvojenih topov v obliki križa, obdanega z lavorjevim vencem. Na prednji strani je napis: *Libertate Europae Asserta 1813, 1814*; na zadnji: *Grati Princeps et Patria Franciscus Imp. Aug.* Znamenje je bilo za vse vojake brez razločka šarže jednako in so je nosili na rumenem, na obeh straneh črno prepreženem, svilnatem traku v gumbni zaponki. Dne 24. oktobra 1816. l. so pobaronili Novaka.²¹⁾

Novak je bil visoke in krepke postave, vedno zdrav in je lahko prenašal vse vojskine težave. Govoril in pisal je dobro nemški in slovenski, nekoliko tudi češki, francoski in laški. Njegova poročila so jako lepo pisana, v zelo čistem zlogu. Zveden je bil tudi v matematiki, zgodovini in geografiji. Bil je trdnega in poštenega značaja in zelo živahnega temperamenta; govoril je z vsakim jako rad, vsi so ga ljubili in čislali, kot general pa je bil jako strog in je postopal mnogokrat zelo energično. V vojaških vedah je bil dobro izvežban, v službi priden in marljiv in je izvrstno vežbal vojake. Pri velikih vojaških vajah na Hrvaškem je zapovedoval vedno večjim oddelkom in pri znanih dogodkih v Bosni 1831. l. mejnemu kordonu. Predstojniki so vedno hvalili njegovo razumnost in delavnost. Vdeležil se je skoro vseh vojsk s francosko republiko in je bil trikrat ranjen. Bil je oženjen in oče treh otrok.

¹⁹⁾ C. in kr. voj. arh. 1813, 13, 67. 2. A. C. Merweldt. Jour. d. Bloc. v. Bes.

²⁰⁾ C. in kr. voj. arh. 1814, 1, 725. Hpt. A. F. A.

²¹⁾ Plemenitaški oddelek ministerstva za not. zad.

Dné 18. maja 1826. l. je avanzoval Novak generalnim majorjem in imenovali so ga brigadirjem v Gospiću. V vojaških šematizmih od 1819. l. do 1826. l. je napačno navedeno, da je bil Novak vitez malteškega reda. 1830. l. je bil imenovan brigadirjem v Karlovcu, 25. junija 1833. l. podmaršalom in divizijskim poveljnikom v Petrovaradinu. 1. marca 1836. l. so ga upokojili. Naselil se je v Ődenburgu, kjer je ostal do 1839. l.; v tem letu se je preselil na Dunaj in 1851. l. v Gradec, kjer je tudi umrl 15. februvarja 1860. l. Pokopali so ga v družinski rakvi na pokopališču sv. Lenarta.²²⁾

Potresi na Kranjskem in Goriškem leta 1896.

Spisal Ferdinand Seidl.

Muzejskemu društvu je določena po pravilih med drugim naloga: »pričeti in podpirati vednostne in sploh koristne preiskave, ki se tičejo domoznanstva Kranjske« (§ 2, b).

Pogibeln pojav podzemske prirodne sile je napotil društvu, da je zasnovalo v smislu te določbe v preteklem letu 1896. redno opazovanje in poročanje o bodočih potresih na Kranjskem.

Društvu se je s tem lotilo vredne naloge. Kajti kmalu potem, ko je bil storil odbor svoj (od pisatelja teh vrst sproženi) sklep, se je zvedelo, da namerava najodličnejša družba učenjakov naše države, cesarska akademija znanostij na Dunaju, urediti opazovanje istih prirodnih pojavov po vsej Avstriji.

Da bi si pridobilo sodelovanje v vseh krogih domačih razumnikov, je izdalo Muzejsko društvo primeren oklic in

²²⁾ Novakov življenjepis se nahaja v: Militär-Zeitung v. Dr. Hirtenfeld, 1860, Nr. 16 (dosti napak); Carinthia 1860, Nr. 5 (ponatis iz Militär-Zeitung); Ősterr. Militär Kalender f. d. Jahr 1861, v. Dr. Hirtenfeld (ponatis iz istega časopisa); Maria Ther. Orden u. s. Mitgl. v. Dr. Hirtenfeld, str. 788 (isto, kakor v časopisu); Wurzbach, Biogr. Lex. 20. Th. (sestavljeno po zgoraj imenovanih virih); Ljublj. Zvon 1887, št. 8 (prosta prestava po Hirtenfeldu).

navod za poročanje v slovenskih in nemških svojih »Izvestjih« in ga neudom še posebej razposlalo v mnogih odtiskih. Poziv in navod je na željo društva priobčil tudi »Popotnikov kalendar za slovenske učitelje l. 1897«.

Nalogo, poročila sprejemati, zbirati in v »Izvestjih« objavljati, je poveril odbor društva pisatelju teh vrst.

Potresni odbor ces. akademije znanosti, podpirajoč društvo, je odobril ta ukrep in mi je izročil v svojem imenu poverjeništvo za Kranjsko in Goriško.

Prva naloga mi je bila, pridobiti zadostno število poročevalcev. Zdelo se mi je potrebno, za začetek zaželei najmanj jednega poročevalca na vsakih 50 *km*² ozemlja.

Razposlal sem toraj nad 300 oklicev in pól z vprašanji, katere bi ob potresih izpolnili poročevalci z odgovori. Tiskovine je preskrbela ces. akademija.

Računal sem zlasti na sodelovanje slavnega učiteljstva in prečastite duhovščine pa tudi zasebnikov.

Zglasilo se je do konca l. 1896. 126 poročevalcev v 117. krajih Kranjske in sosedne Goriške. Večinoma so gg. učitelji, ki so radovoljno naklonili svojo pomoč soglasni nameri Muzejskega društva in ces. akademije znanostij.

Vsem gospodom, ki so tako izjavili, da bodo drage volje služili domoznanstvu in vedi sploh s svojimi prispevki in hočejo pripomoči, da se bolje spozna tajinstvena prirodna sila, bodi tu javno izrečena zahvala in priznanje. Majhen je trud, ki si ga je vsakdo izmed njih naložil, a pričakovati smemo, da se bodo dosegli z združenimi močmi vredni uspehi.

Domačim časopisom smo jednake hvale dolžni. Radovoljno so priobčevali (vsaj v prvi polovici leta) njim došla poročila o zemeljskih potresih iz domovinskih krajev, in nadejati se smemo, da isto store tudi v bodočnosti.

Število in razdelitev poročevalcev v poedinlñ okrajih Kranjske in Goriške, kaže nastopni pregled.

Dežela	O k r a j	Število poročevalcev	
		zaželenih	pri- dobljenih
K r a n j s k o	Črnomelj	11	3
	Kamnik	21	3
	Kočevje	23	12
	Kranj	21	5
	Krško	17	8
	Litija	13	5
	Ljubljana, mesto	1	8
	Ljubljana, okolica	18	9
	Logatec	24	13
	Novomesto (Rudolfovo)	19	6
	Postojna	18	9
	Radovljica	22	9
G o r i š k o	Gorica, mesto	1	2
	Gorica, okolica	14	8
	Gradišče	13	9
	Sežana	9	5
	Tolmin	12	12
Skupaj . .		257	126

Število do konca l. 1896. pridobljenih poročevalcev sicer še zelo zaostaja za želenim najmanjim, vendar dokazuje, da so se krepko odzvali razumniki novi znanstveni zasnovi, in vzbujajo nado, da se doseže ugodnejše število v bližnji bodočnosti. Poglavitna zasluga, da se je dosegel tolik uspeh, gre ces. akademiji, ki je zasnovala na jako praktični način zглаševanje opazovalcev in način poročevanja.

Zatorej je bilo možno že lani zasledovati delovanje podzemeljske moči. Precejšnje število gg. poročevalcev je takoj imelo priliko dejanski izvrševati sprejeti posel. Naznanila o potresih leta 1896. so pošiljali ti le gospodje:

Blejec Luka, učitelj v Trzinu,

Borštnik Ivan, nadučitelj, odlikovan s srebrn. zasl. križ. s krono, v Šmarji (Šmarje-Sap),

Bozja Jožef, nadučitelj v Blokah pri Rakeku,

Dermelj Karol, nadučitelj v Cerknici,
Fajdiga Ignacij, c. kr. profesor v Novem Mestu,
Korošec Jožef, nadučitelj v Kropi,
Kosec Mihael, učitelj v Holmcu pri Mengšu,
Kragelj Andrej, c. kr. profesor v Gorici,
Levec Ivan, nadučitelj v Radečah pri Zid. Mostu,
Levstek Anton, (sedaj že pokojni) c. kr. učitelj v Idriji,
Lovšin Franc, nadučitelj v Vinici,
Malenšek Feliks, učitelj v Gor. Tuhinju,
Schulz Ferdinand, preparator v deželnem muzeju v Ljubljani.

Senekovič Andrej, c. kr. vel. gimn. ravnatelj, predsednik Muzejskega društva i. t. d. v Ljubljani,
Sitsch Albert, učitelj v Št. Vidu nad Ljubljano,
Smrekar Jožef, konzistorijalni svetovalec, profesor teologije i. t. d. v Ljubljani,
Suppantšitsch Leon, c. in kr. poročnik v p. v Ljubljani,
Trebše Andrej, učitelj-voditelj v Cerknem,
Vodušek Matej, c. kr. profesor v Ljubljani,
Žibert Anton, učitelj na Ježici pri Ljubljani.

Poročila teh gospodov, nadalje domačih časopisov: »Slov. Naroda«, »Slovenca«, »Soče« in »Laibacher Zeitung«, potem pismeno poročilo (o potresu s 5. aprila v Italiji) gospoda N. Baratta, asistenta v »Ufficio centrale di meteorologia e geodinamica« v Rimu, potem c. kr. telegrafnega urada v Gorici in slednjič lastna opazovanja in poizvedovanja pisatelja teh vrst — so viri, iz katerih je nastal nastopni izkaz potresov na Kranjskem in Goriškem leta 1896. Jednak izkaz priobči potresni odbor dunajske akademije v nemškem jeziku.

Dné 14. januarija, 1 h 26 m zj. se je sprožil v Ljubljani »srednje močen« sunek.

Dné 25. marcija 6 h zj. v Ljubljani streljaj.

Dné 1. aprila 2¹/₄ h zj. je čutil mestni sanitetni sluga v Ljubljani, stanujoč na Gradu, da se je zazibala zemlja za par sekund čisto malo.

Dné 5. aprila (velikonočno nedeljo) 10 h 20 m zv. (srednjeevropski čas, po poročilu brzojavnih uradov v Gorici in v Soški dolini), potres v Soški dolini na Goriškem. Smer od vzhoda proti zahodu. Čutili so ga v Bolcu, Kobaridu, Livku, Tolminu, pri sv. Luciji, v Plavi, v Gorici in onstran državne meje v Italiji v Podreski pri Čedadu; niso ga čutili v Idriji, Rablju, Beljaku, v Medani, v Butriju (pri Čedadu).

Ta potres je bil najkrepkejši in najobsežnejši leta 1896. na Kranjskem in Goriškem. Poročilo od Sv. Lucije pravi, da sta podzemeljskemu bobnenju ob 10 h 20 m zvečer sledila dva navpična sunka, 1—2 sekundi trajajoča. Okna in steklena posoda so zažvenketala, stenske podobe so zanihale; ljudje so se zbudili iz spanja in prestrašeni hiteli iz hiš. Neki hlapec, delajoč v hlevu, je videl, da so se zamajale stene in strop hleva. — V Tolminu je zažvenketala steklena posoda, ljudje so se zbudili, a ostali so v hišah. — V Desklah je bil že ob 8 h zv. slabejši sunek, glavni sunek ob 10 h 20' zv. je odluščil kose ometa od sten. — V Podmencu je sunek vrgel stekleno posodo s polic, zbudil ljudi iz spanja in jih preplašil, da so hiteli iz hiš. — V Kobaridu je tudi zbudil ljudi, mnogi so bežali na prosto; o polnoči je baje še sledil slabejši sunek. — V Gorici je precej ljudij čutilo ob 10 h 20' zv. rahel zazib v prvem ali v višjih nadstropjih. Po 11 h zv. se je pojavil še en sunek, toliko čvrst, da so zažvenketale šipe. Čutil ga je le malokdo. — V Podreski pri Čedadu so nekatere mirujoče osebe okoli 9 h zv. začutile kratek, najbrž zibajoč sunek, trajajoč okoli 3 sekunde.

Dné 6. aprila med polnočjo in 1 h zj. se je pojavil po omenjenem glavnem sunku še en slab sunek v Desklah, ter zbudil ljudi iz spanja.

Ob 4 h 30' zj. istega dné je pri Sv. Luciji krčmar Mikuz bdeč začutil en rahel sunek. Isto se naznanja iz Podreske v Italiji, istodobno.

Dné 9. aprila 1 h 38' zj. v Ljubljani kratek, čvrst precej navpičen sunek; naznanjalo ga je bobnenje, okna so rahlo zažvenketala. Naznanil se je iz dveh krajev v Ljubljani,

tudi na Ježici so ga čutili. Smeri in trpeža ni bilo moči določiti.

Dné 11. aprila ob 8 $\frac{1}{2}$ h zv. se je pojavilo v Gorici rahlo zibanje; čutili so je le malokateri.

Dné 12. aprila 3 h zj. v Gorici lahko zibanje, katero so malokateri začutili; jeden opazovalec je ležeč čutil zibanje postelje v smeri od jugovzhoda proti severozapadu.

Dné 13. aprila okoli 3 h zj. v Gorici rahlo zibanje, katero je več ljudij začutilo.

Dné 13. aprila 11 $\frac{1}{2}$ h zv. v Ljubljani kratek, precej čvrst valovit potres, brez bobnenja.

Dné 14. aprila ob 7 $\frac{1}{2}$ h zv. v Ljubljani malo bobnenje in lahek sunek, (en opazovalec).

Dné 14. aprila 2 h 35' zj. v Ljubljani kratek, čvrst valovit sunek brez bobnenja. — Uro pozneje, ob 3 h 39' zj. se je pojavilo v Rudolfovem (Novem Mestu) močno bobnenje izpod zemlje, po enem poročilu brez stresa, po drugem s tako čvrstim stresom, da je zažvenketala steklena posoda. Eno poročilo zaznamuje sunku smer od severozapada proti jugovzhodu, drugo pravi, da je bil sunek navpičen »in prav zaradi tega brez stresa«. Sunek je trajal le kratek čas, a je bil močnejši kakor na velikonočno nedeljo 1. 1895. Ljudje so prestrašeni zbežali iz hiš. — Potres omenja tudi kratko poročilo iz Prečine pri Novem Mestu. V Novem Mestu so nekateri pravili, da so čutili rahel sunek tudi že dan poprej.

Dné 18. aprila ob 2 h 25' zj. se je v Ljubljani pojavil več sekund trajajoč mal potres; s početka rahlo tresenje, potem bučanje, nazadnje slaboten sunek. (Po poročilu dveh opazovalcev v Ljubljani). Zaječali so zidovi in zaškripala vrata.

Dné 18. aprila ob 10 $\frac{1}{2}$ h zv. je začutila soproga nadučitelja Likarja na Barju rahlo bobnenje in na to rahel sunek; spoznala ga je najbolj na tem, da se je petrolej v svetilnici stresel. Ta sunek se potrjuje tudi od poročevalca v Ljubljani.

Dné 20. aprila 2 h 34' zj. in tudi popoldne lahek sunek v Ljubljani.

Dné 20. aprila 7 h 3' zv. (srednjeevropski čas brzozavnege urada) se je prigodil v Gorici navpičen sunek, $\frac{1}{4}$ sekunde trajajoč, brez zibanja. Poročevalec je sedel v svojem stanovanju, v drugem nadstropju. Hiša se je zatresla, kakor da je kdo silno zaloputnil vežna vrata. Hipni sunek so v Gorici tudi mnogi na prostem bivajoči ljudje začutili. V Mirnu in na Rupi je bil toliko čvrst, da so ljudje preplašeni zbežali iz hiš. V Ločniku je neki popadala posoda s polic in nasadi koruze z lat. Tudi v Rubijah so ga čutili.

Istega dné se je ob 8 $\frac{1}{2}$ h zv. v Gorici pojavil še en sunek (en opazovalec) in ob 11 h zv. tretji lahek sunek (trije opazovalci).

Dné 21. aprila ob 11 h 5' zj. (po drugem poročilu 11 h 5', po tretjem ob 11 h) v Ljubljani en neznamen sunek. Šipe v oknih so zažvenketale.

Dné 23. aprila ob 11 $\frac{1}{2}$ zv. in nekaj minut kasneje zopet lahek sunek v Gorici.

Dné 25. aprila 8 h 51' zj. v Ljubljani 2 $\frac{1}{2}$ sekunde trajajoče bobnenje in potem so strop in vrata rahlo zaječala (dva opazovalca).

Dné 2. maja, ob 9 h 21' zv. v Ljubljani rahel, kratek navpičen sunek, zaškripala je omara v sobi opazovalčevi.

Dné 17. maja 3 $\frac{1}{2}$ ' po polnoči (po uri Št. Peterske cerkve) sunek v Ljubljani. Večina ljudij ga v spanju ni čutila, spoznali so ga le bdeči. Naznanjalo ga je pihljajoče, lahko šumeče vršanje v zraku, ki se je pomikalo s srednjo hitrostjo od Ljubljanice proti južnemu kolodvoru (od juga proti severu). Jedno do 2 $\frac{1}{2}$ sekunde za tem se je pojavil zibajoči sunek, ki je trajal k večjemu 1 $\frac{1}{2}$ sekunde, in je rahlo zazibal sobo. Ta stresljaj so čutili tudi v ljubljanski okolici. V Šmartinu pod Šmarno Goro je imel smer od jugozapada proti severovzhodu, trajal je okoli 2 sekundi in bil toliko čvrst, da so ljudje iz spanja zbudeni po več hišah napravili luč.

V noči od 13. na 14. dan junija, nekako ob polnoči v Ljubljani kratek, precej čvrst sunek (dva opazovalca).

Po noči od dné 17. na 18. junija v Ljubljani rahlo zibanje.

Dné 26. junija ob 11 h 5' zv. v Ljubljani rahlo 2—3 sekunde trajajoče trepetanje. (Jeden vesten poročevalec).

Dné 29. junija ob 4 $\frac{1}{2}$ h zj. v Ljubljani rahel potres, pred njim podzemeljsko bobnenje. V Škofji Loki se je v tistem času čutil potres.

Dné 30. junija ob 1 $\frac{1}{2}$ h zj. v Ljubljani podzemeljski sunek z bučanjem. (Jeden poročevalec).

Dné 3. julija med 4. in 5. h pop. so v Dobu ljudje, bivajoči na polju, zaslišali podzemeljsko bučanje in lahek zazib.

Dné 5. julija ob 4 h 46' popoldne zdelo se je jednemu naših marljivih poročevalcev v Ljubljani, da je začutil rahel izpodzemeljski sunek.

Dné 9. julija ob 4 h 21' (pristavek zjutraj oz. popoldne manjka v poročilu) v Ljubljani prav rahel sunek z zaškripom od jugozapada, (negotovo poročilo jednega opazovalca).

Dné 10. julija ob 2 h 39' (zj.? pop.?) je v Ljubljani zabobnelo; (negotovo naznanilo jednega poročevalca). Z enakim pristavkom naznanja tisti marljivi poročevalec prav rahel sunek ob 9 h 14' zv.

Dné 14. julija 7 h 5' in 8 h 45' zj. v Mokronogu dva mala potresa.

Dné 22. julija 10 h 51' zj. v Domžalah precej močen, tri sekunde trajajoč potres, spoznali so ga le na polju delajoči ljudje.

Dné 22. julija okoli 11 h zj. so ljudje na prostem pri Skaručini začutili, da se je živahno zazibala zemlja; ob enem so zaslišali nekoliko bobnenja. Vse vasi okoli Šmarne Gore so ta dogodek dobro opazile, in zlasti v Vodicaх so se razgovarjali živahno o njem. V Ljubljani so čutili le v hišah bivajoči zamolkel sunek. Drugo poročilo pravi, da je bil v Ljubljani ob 10 h 46' zj. srednji, okoli 1 $\frac{1}{2}$ sek. trajajoč potres, brez posebnih spremljajočih okoliščin. V Ljubljani se je sprožil tudi ob 12 $\frac{1}{2}$ h po polnoči istega dne en sunek.

Dné 30. julija ob 9 h 17', 9 h 27' zj. in 6 h 40' zv. (poročevalčeva ura je za 10 min. zaostajala za kolodvorsko v

Kamniku; ali je imenovani čas sunkov pravi čas, ni rečeno) v Zgornjem Tuhinju trije posamezni sunki od strani, jednako rahli, od jugozapada proti severovzhodu (pravec se je spoznal po čutu). Vsakteri sunek je trajal primeroma 5 sekund. Votlo in zamolklo bobnenje se je čulo šodobno s potresom in je trajalo za spoznanje dalje časa, nego tresenje. Nekateri ljudje sunkov niso začutili, posebno oni, ki so imeli kako opravilo; pač pa so jih čutile žanjice na polju, pa se niso dosti zmenile za to.

Dné 4. avgusta ob 6 h 45' zjutraj so se v Cerknici pri Logatcu pojavili trije kratki, zaporedni sunki, vsak jedno sekundo trajajoč. Ljudje so jih sploh začutili. Šipe so se stresle in razne stvari so zažvenketale. Sunki so prišli od zapadne strani, spremljalo jih je bobnenje. Ljudstvo je ostalo mirno.

Ob 6³/₄ h zjutraj (precej zanesljiv čas, ker je v kraju brzojavna postaja in se vse ure po uradni uri ravna) se je potres začutil tudi v Bloški Vasi pri Rakeku. Gibanje so čutili le nekateri. Bil je en sam zazib, pri sosedu poročevalčevem je zanihala svetilka na stropu, v župnišču so v I. nadstropju okna malo zaropotala. Smer se sodi od zapada proti vzhodu. Najprej se je čulo bobnenje kakor od daljnega groma, 4 do 5 sekund potem pa mal stresljaj (zazib), trajajoč par sekund.

Dné 12. avgusta ob 3 h 17' zjutraj v Ljubljani kratek rahel potres, zaškripala je omara v sobi. En poročevalec.

Dné 25. avgusta, 57' po polnoči (po drugem poročilu 58') v Ljubljani dva kratka v eni sekundi si sledeča stresljaja, toliko čvrsta, da se je slišalo, kako je zatrepetala stena v spalni sobi poročevalčevi. Bobnenja ni bilo. Drugo poročilo pa naznanja, da se je začul pok, kakor ob strelu. Potres potrjuje več opazovalcev.

Z Ježice se poroča, da se je tam pojavil potres ob 1¹/₄ h zjutraj. Bil je »srednje močen« sunek od severozapada proti jugovzhodu prestopajoč, spremljalo ga je podzemeljsko bobnenje, trajal je 3 sekunde.

Dné 9. septembra ob 11 h 55' zjutraj v Komendi (okraj kamniški). (Kmalu po potresu je pogledal poročevalec na kolodvorsko uro. Njegova je kazala 7 minut prekasno. Ali je imenovani čas potresa pravi, popravljeni, ni rečeno.) Začutil se je jeden sunek. Bilo je počasno trepetanje od jugovzhoda proti severozapadu, z bobnenjem. Pravec se je spoznal po čutu in po nihanju viseče svetilke. Bobnenje se je slišalo sodobno s potresom in je trajalo 5 sekund. Okna so zažvenketala. Bilo je ravno zborovanje učiteljev. Zborovalci so utihnili in nekateri so nekoliko obledeli.

Istega dne ob 11 h 48' zjutraj se je zatreslo v Ljubljani. V deželnem muzeju se je prevrnilo v zbirki lesov nekaj kosov. — Po drugem poročilu se je sprožil ta sunek v Ljubljani ob 11 h 51', bil je navpičen in zibajoč od juga proti severu, spremljalo ga je bobnenje, 3 sekunde.

Ob 11 h 50' zjutraj se je potres pojavil tudi na Ježici, trajal je 6 sekund, spremljalo ga je precejšnje podzemeljsko bobnenje. To je prestopalo od zahoda proti vzhodu. Omenjena tri poročila govore brez dvojbe o istem dogodku, ki se je pojavil v vseh treh krajih istodobno; naznanjene razlike v času so najbrže le pomotne.

Dné 23. septembra ob 2 h 17' popoldne v Ljubljani en sunek, potem zopet ob 5 h zvečer in ob 11 h zvečer po jeden sunek, po sporočilu verodostojnih opazovalcev.

Dné 25. septembra ob 1 h 56' zjutraj v Ljubljani 4 sekunde trajajoče, precej močno bobnenje brez sunka (eno poročilo), ob 3 h 7' zjutraj pa rahel stres, a vestni poročevalec pristavlja, da je to opazovanje negotovo.

*Dné 26. septembra ob 1 h 21' zjutraj (pravi po telegrafski uri popravljeni čas) potres v Vinici pri Črnomlju. Začutili so ga v kraju in v okolici sploh, zbudil je večino ljudij iz spanja. Prebivalci ob znožju Gorjancev — kolikor je utegnil poročevalec zvedeti — potresa niso čutili, pač pa Hrvatje. Bil je le eden srednje močen sunek, prišel je od zahodne strani s 3 sekunde trajajočim zelo rahlim trepetanjem. »Čulo se je rožljanje kamenja, to je kakor bi

se pod zemljo nekaj posedalo in to je istodobno s tresenjem pričelo in nehalo.

Poročevalcu je zatrjeval prijatelj, da je čul že dan poprej ob 4 h rahel potres.

Dné 5. oktobra ob 4 h 5' zjutraj v Ljubljani rahel navpičen sunek med istodobnim, nekaj sekund trajajočim bobnenjem. Poročevalec pristavlja: Isto noč so drugi čutili še večkrat vibracije.

Dné 7. oktobra ob 8 h 0' zjutraj v Ljubljani 3 sekunde trajajoče bučanje brez sunka. (Nekoliko negotovo poročilo.)

Dné 9. oktobra po noči,

dné 10. oktobra po noči,

dné 12. oktobra ob 4 h zjutraj trije potresi v Cirknem. Zadnji sunek so čutili le pojedini. Prišel je od jugozapada. To se je spoznalo po čutu. Trajal je 3 do 4 sekunde. Okna so zažvenketala, bobnenja ni bilo.

Dné 15. oktobra ob 3 h 25' zjutraj v Št. Vidu nad Ljubljano ne posebno močen sunek, spremljan od podzemeljskega bobnenja. Smer mu je bila od jugozapada proti severovzhodu.

Dné 25. oktobra ob 10 h 6' 45" zvečer (po kolodvorski uri) potres v Ljubljani. Čutili so ga le bdeči, mirujoči ljudje, izmed drugih bdečih le nekateri. Večina ljubljanskega prebivalstva ga ni opazila. Gibanje ni bilo valujoče, vendar sta se glasno zatresli dve steni v spalnici opazovalčevi. Trajalo je $1\frac{1}{2}$, k večjemu 2 sekundi. Pred potresom je bilo $1\frac{1}{2}$ do 2 sekundi trajajoče votlo šumeče podzemeljsko bobnenje, prav tako kakor pri vseh 150 sunkih, ki smo jih imeli priliko opazovati v Ljubljani od velikonočne nedelje 1. 1895.

Dné 28. oktobra ob 2 h 7' zjutraj v Ljubljani rahel sunek.

Dné 29. oktobra ob 5 h 46' zjutraj v Ljubljani rahel sunek.

Dné 8. novembra ob 4 h 35' 10" zjutraj (po telegrafski uri) valovit stresljaj v Ljubljani, dozdevno od zahoda

prišedši. Naznanjalo ga je gromu podobno bobnenje in vršenje v zraku, ki je trajalo s stresom vred 5 do 6 sekund. V stanovanju opazovalčevem (povišano pritličje v Rudolfinu) je zidovje zaškrtalo, šipe so zazvenele, speči so se zbudili. »Bil je eden najmočnejših sunkov vsega leta«. Precej navpičnemu sunku je sledilo trepetanje, prestopajoče od vzhoda proti zahodu, trajalo je 3 sekunde. Tako opisuje drug poročevalec ta dogodek, ki je bil tisti dan predmet živahnemu razgovarjanju po Ljubljani. Do 6 $\frac{1}{2}$ h zjutraj so sledili še 2 do 3 slabiji vtrepeti. Drug poročevalec naznanja le še en sunek ob 6 h 53'.

V Trzinu se je ta dan čutil precej močen sunek ob 4 h 35' zjutraj, drugi slabjši ob 7 h zjutraj (po kolodvorski uri). Bil je obakrat po jeden sunek od jugovzhodne strani, oba so ljudje splošno začutili. Prvi je trajal 2, drugi 1 sekundo, oba je naznanjalo bobnenje. Ob prvem sunku je zaškripalo zidovje, svetilke so zanihale.

V Št. Vidu nad Ljubljano naznanja poročevalec sunek ob 4 h 34' zjutraj (po kolodvorski uri). Udarec od spodej navzgor so čutili ljudje z malimi izjemami sploh, ker jih je vzbudil iz spanja. Trajal je 1 sekundo, naznanjalo ga je od juga proti severu prestopajoče bobnenje, trajajoče blizu 3 sekunde, v tretji sekundi se je sprožil kratki sunek.

V Šmarju (postaja Šmarje-Sap na dolenski železnici) se je pojavil sunek ob 4 h 48' zjutraj (pravi čas), trajal je 1 sekundo, prišel je od strani, spremljalo ga je sodobno bobnenje v zemlji. Začutili so ga le pojedini.

Na Ježici je bil ob 5 h 35' zjutraj precej močen potres, trajajoč 3 sekunde. Od podzemeljskega bobnenja spremljevan je prestopal od severozapada proti jugovzhodu. Še celo v pritličju so se predmeti nekoliko zazibali.

Ob 4 $\frac{1}{2}$ h zjutraj se je začutil potres tudi v Kropi. Bobnenja ni bilo.

Dne 18. novembra okoli 2 h zjutraj v Kropi precej znaten, valovit zemeljski potres, prestopajoč od juga proti severu. Na to smer sklepa poročevalec, ker je razpokalo

belenje po sobah na več mestih in sicer od vzhoda proti zahodu, nikjer pa od severa proti jugu. Tudi bobnenje se je začelo od juga in se je izgubilo proti severu. To je poročevalec pri več ljudeh zvedel.

Dné 19. novembra ob $4\frac{1}{2}$ h zjutraj je v Ljubljani zabobnelo, potem je zemlja trepetala 2 sekundi, gibanje se je širilo od jugozapada proti severovzhodu. (En poročevalec.)

Dné 20. novembra ob 1 h 43' zjutraj v Ljubljani bobnenje, potem lahek sunek, 2 do 3 sekunde. (En poročevalec.)

Dné 15. decembra ob 4 h 47' zjutraj v Ljubljani zmeren, približno 2 sekundi trajajoč, zibajoč sunek brez bučanja. Zbudil je poročevalca iz spanja.

Dné 16. decembra ob 2 h zjutraj se je pojavil na Ježici precej močen potres, prestopajoč od severozapada proti jugovzhodu. Spremljalo ga je podzemeljsko bobnenje, ki je trajalo približno 4 sekunde.

Istega dné se je čulo ob 6 h 35' zvečer na Ježici samo podzemeljsko bučanje, trajajoče 3 sekunde.

Dné 17. decembra so nekateri v Gorici začutili ob $10\frac{3}{4}$ h zvečer rahel sunek. V Hermsburgu (na južni strani Snežnika na Notranjskem) so čutili sunek ob $10\frac{1}{4}$ h zvečer.

Dné 18. decembra ob 1 h 45' zjutraj (po poročevalčevi uri, kolodvora ali brzjava ni blizu) en sunek v Cerknem na Goriškem. Čutili so ga le nekateri; bil je zibajoč, prišel je od zahodne strani in trajal 8 sekund; bobnenja ni bilo.

Dné 28. decembra je bil močnejši potres (nego 22. januarja 1897 na Holmcu) v Plešivici (občina Mirnapeč na Dolenjskem). »Lani je bilo mnogo potresov tam doli, v Ljubljani se jih pa istočasno ni čutilo. Potres z dné 28. decembra je bil ob 9 h 20' zvečer. Bilo je rožljanje in dva močna sunka od strani. Vse gibanje je trajalo do 4 sekunde. Treslo se je od juga proti severu.« (M. Kosce.)

Dné 29. decembra, približno ob $9\frac{1}{2}$ h zvečer se je pojavil potres v Radčah pri Zidanem mostu. Niso ga čutili vsi prebivalci. Poročevalcu je pripovedoval o iznenadnem

dogódku nekdo, ki ga je začutil, to-le: »Dremal je v podstrešni sobi jednonadstropne hiše, kar ga prebudi bučanje. Na to je sledil en sam stresljaj. Pripovedovalcu se je zdelo, kakor bi se tla ,odzdigovala ali odskakovala'. Prestrašil se je ter zbežal iz hiše. Trajalo je toliko časa, da bi bil lahko naštel 6 ali 8«. — V neki hiši v Radečah so sedeli domači pri mizi, kar začujejo ob 9¹/₂ h zvečer močen piš ali bučanje kakor ob hudi burji.

V Gorelicah (2¹/₂ ure od Radeč) se je potres tudi pojavil. Ljudskošolski učenec je pripovedoval o njem svojemu nadučitelju, našemu poročevalcu tako-le: »Spal sem v hlevu, ki stoji na skalnatih tleh. Ob 9¹/₂ h zvečer je zagrmelo, postelja se je zazibala in ostreje je zaškripalo. Živina je ležala, pa je hkrati vsa vstala. Pri sosedovih so vsi čutili potres«.

Ta se je pojavil tudi v Mokronogu. Tam so začutili ob 9 h 23' zvečer toliko čvrst sunek, da se je zazibalo pohištvo. Sunek se je ponovil še v tisti noči, a drugič je bil rahlejši.

Predno iščemo sklepov, ki bi nam pojasnjevali bistvo in način potresnega delovanja v skalnatem svodu kranjskih in goriških tal l. 1896., moramo oceniti poročila naše kronike in presoditi, ali so dovolj popolna, in ako ne, v čem so manjkava.

Umljivo je, da ne more donesti komaj zasnovano težavno znanstveno podjetje koj s početka drugih pridobitev, kakor prav skromnih.

Naša kronika je sestavljena v prvi polovici leta večinoma iz slučajnih poročil časopisov; še-le od meseca avgusta so redno dohajala poročila malega števila poročevalcev. Da so ta naznanila nepopolna, kaže nam že istina, da o nobenem izmed potresov zadnjih petih mesecev ne moremo z gotovostjo reči, po kolikem prostoru se je širil. Večinoma imamo le poročilo iz jednega samega kraja potresnega ozemlja!

O sunku dné 8. novembra je došlo več poročil. Iz njih spoznamo, da se je pojavil v Trzinu, Št. Vidu, na Ježici, v Ljubljani, Šmarju in Kropi, in sicer brez dvojbe istočasno,

najbrž ob 4 h 35' zjutraj. Časovne razlike v poročilih smemo smatrati kot pomotne. Zamajal je torej ne le Ljubljansko polje, kjer je imel menda izvorišče, nego razširil se je tudi na jugovzhod preko Šmarja, in po gornji Savski dolini preko Kroke. Valovanje zemlje ni seglo do Zgornjega Tuhinja, kajti tamošnji poročevalec je poslal dné 30. julija potresno poročilo, in s tem pokazal, da radovoljno sprejeti posel res tudi opravlja. Tega pa ne moremo reči o vseh gospodih, ki so se bili zglasili. Ne utegnemo torej sklepati, da se potres tam ni pojavil, od koder nam ni došlo poročilo. Vendar je verjetno, da ima ozemlje, katero je zamajal glavni sunek dné 8. novembra ob 4 h 35', približno obliko elipse, ki je tako postavljena, da njena glavna os teče mimo Kroke proti Šmarju (ob dolenski železnici), torej od severozahoda proti jugovzhodu. Potemtakem se je zatresla Gorenjska kotlina, ki je pokrita večinoma z diluvijalnimi naplavinami, a zibanje je seglo vsaj na jugovzhodu tudi na starejšo skalnato podlago premogove in triasne tvorbe. Sunek je dosegel tam, kjer teče imenovana os preko Ljubljanskega polja skoro jakost IV. stopnje potresne lestve*); Šmarje je bilo že blizu periferije potresnega ozemlja, kajti udarec so čutili le nekateri; tako tudi menda v Kropi. Poglavitnemu sunku so sledili še tisto jutro do sedme ure 2 do 3 rahlejši udarci.

Leta 1896. se je še nekolikokrat zatreslo po Gorenjski kotlini, ali po vsej, ali pa — in to menda pogostejše — le v nje južnem oddelku, ki ga imenujemo Ljubljansko polje. O teh potresih nam pričajo pičla poročila teh-le dnij: 9. aprila, 17. maja, 29. junija, 22. julija in 9. septembra. Natančnejega o njih ne moremo ničesa reči.

Obsežnejše, kakor dné 8. novembra 1896. l., se je zatresla Gorenjska kotlina dné 9. oktobra 1895. l., najsilovitejše pa so jo zazibali katastrofni sunki velikonočne nedelje l. 1895. Takrat zibanje ni izhajalo le od imenovane, od severozapada proti jugoiztoku speljane osi, nego tudi ob drugih potresnih črtah.

*) Potresna lestva je prijavljena v »Izvestjih muzejskega društva« l. 1896. v I. sešitku.

Ponavljanje sunkov po istem ozemlju nam je dokaz, da se je po Veliki noči l. 1895. in vse leto 1896. nadaljevala potresna doba, ki je imela svoj višek v katastrofnih udarcih noči 14. aprila 1895. leta.

Prav podobno je zagrebški katastrofi z dné 9. novembra 1880. l. sledila potresna perioda, ki je do dné 28. januarja l. 1882. sprožila 304 potrese, če ne štejemo prav rahlih zazibov in samih podzemeljskih detonacij, ki so se dostikrat ponavljale. Tudi še l. 1882. in 1883. so se sunki v okolišu Zagrebške gore pojavljali po jeden, dvakrat na mesec, in le polagoma se je zopet ustanovilo običajno potresno delovanje, ki sproži na primer v Zagrebu — kakor tudi v Ljubljani — na leto le 2 do 3 slabe sunke in se je tako javljalo brez dvojbe že sto in stoletja in se bo tudi v bodočnosti.

Sploh se jačji potresi ne pojavljajo osamljeni, nego sledi jim cela vrsta drugih potresov, ki večinoma ne dosežejo več silovitosti katastrofnega sunka. (Poznamo pa tudi dokaj izjem tega pravila.) Povod, ki je stvaril poglavitni sunek, ostaja torej v takih slučajih dalje časa delaven, in izvaja, kakor pravimo, celo potresno dobo. Kišpatić navaja v svojem znamenitem delu: »Potresi u Hrvatskoj« (Rad jugoslovanske akademije v Zagrebu 1891, 1892, 1895) več takih dob, in tudi v družih potresnih kronikah jih srečamo.

Podzemeljski nemir potresne dobe se običajno ne javlja le v središču katastrofnih sunkov, nego sega bolj ali manje daleč na okrog. Ko se je bila gruda iz kosov sestavljenega skalnatega svoda naših domovinskih tal izdatno pregenila in tako povzročila siloviti velikonedeljski potres, tedaj so zemeljski valovi, izhajajoči iz Gorenjske kotline, podražili in povekšali neenakotežje, ki je bilo že prej med grudami goratega dela Gorenjske, pa tudi Dolenjske in Notranjske strani, Primorske in morda še širnejše soseske. Saj so valovi katastrofnih sunkov segli do Berlina, Grenobla in Južne Italije! Zatorej se ne čudimo, da so se sprožili v potresni dobi, ki se je nadaljevala po velikonedeljskih udarcih, sedaj pa sedaj podzemeljski sunki po imenovanih pokrajinah, ki se vrste

krog Gorenjske kotline. Naša kronika iz leta 1896. našteva potres v Novem Mestu dne 14. aprila, potrese v mirnopoški občini meseca decembra, v Mokronogu in v Radečah, nadalje sunek v Cirknici in Bloški Vasi (dné 4. avgusta), v Vinici (26. in 25. septembra), v Cirknem (meseca oktobra in decembra) in več potresov po Goriškem. Potres, ki je zazibal dné 5. aprila Soško dolino, je bil celo najobsežnejši in menda najjačji izmed vseh, ki so se pojavili leta 1896. po Kranjskem in Goriškem. Poglavitni sunek, ki se je sprožil tega dné 20 minut po 10. uri zvečer, je bil najkrepkejši v okolici Sv. Lucije in Podmelca in je tod dosegel V. stopnjo potresne lestve. Razširil se je od tega središča na severno in južno stran dokaj dalje, nego na vzhodno in zahodno. Potresno ozemlje je podolgovato, in ima od Gorice proti Predelu segajočo, kakih 60 km dolgo glavno os, dočim meri prečna os le nekako polovico te daljave. Znamenito je, da se potresno gibanje ni razširilo na severno stran Bohinjskih gora na Kranjsko, kajti v Bohinjski Bistrici ga ni začutil nikdo, dasi je bilo blizu znožja 1923 metrov visokega Vogla, v Podmelcu toliko krepko, da so ljudje iz spanja probujeni bežali iz hiš. Pogled v našo kroniko nas uči, da tvorijo sunki dne 5. in 6. aprila 1896. leta v Soški dolini zase malo potresno dobo, kajti rahljeji sunki so naznanjali poglavitni udarec in so mu sledili.

Premotri!i smo na kratko — kolikor dopuščajo pičla poročila — pojedine čine podzemeljskega nemira z leta 1896. Želimo pa tudi splošnega pregleda o živahnosti delovanja potresne dobe, kolikor je spada v to leto. Zlasti zanimivo je vprašanje, pojemlje li ta živahnost proti koncu leta ali ne.

Zatorej smo sestavili število sunkov in potresnih dni v nastopni pregled.

Število potresnih dni in sunkov l. 1896. na Kranjskem in Goriškem.

	Jan.	Feb.	Marec	April	Maj	Junij	Julij	Avg.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	
Število potr. dni	1	—	1	13	2	5	5	3	5	8	4	6	53
sunkov	1	—	1	25	2	5	9	3	7	8	6	7	74

V vsem letu imamo zabeleženih 74 sunkov, ki so se pojavili v 53 dnéh. To precejšnje število je jasen dokaz, da je trajala še vse leto potresna doba, o kateri smo zgoraj govorili. Porodila je v prvi polovici leta 34 sunkov v 22 dnéh, in v drugi polovici 40 sunkov v 31 dnéh. Prav za prav le naša kronika naznanja toliko dogodkov, in premoč druge polovice leta izhaja poglavitno od tod, da je poročanje o potresih bilo od početka meseca avgusta naprej nekoliko popolnejše, odkar so se bili namreč zglasili poročevalci na vabila ces. akademije znanosti, katera je pisatelj teh vrstic razposlal koncem meseca julija. Kako nepopolni so dotlej bili naši večinoma časopisni viri, se vidi najboljše iz tega, da o poglavitem potresu vsega leta (z dné 5. aprila v Soški dolini) v Gorici izhajajoči tednik »Soča« ni prijavil niti jednega izvirnega poročila! Nikakor toraj nimamo povoda, sklepati na podlagi številnk navedenega pregleda, da je potresno delovanje v drugi polovici leta bilo živahnejše, nego v prvi.

Nekoliko jednakomernejše je bilo poročevanje o potresih, ki so se pojavili v Ljubljani, vsaj od početka meseca aprila naprej. Izmed 39 sunkov, ki jih navajajo ljubljanska poročila, dogodilo se jih je 19 v prvi, 20 v drugi polovici leta. Ako v pošte v vzamemo nepopolnost poročevanja v prvih treh mesecih, smemo sklepati, da je živahnost potresnega delovanja pod ljubljanskimi tlemi v teku leta 1896. vendar nekoliko odnehavala.

V obče moramo priznati, da je odgovor na zastavljeno zanimivo vprašanje vsled nepopolnosti poročil nemožen, vsaj kolikor se dotika pogostosti potresov. Druga stran podzemeljskega delovanja pa je njega jakost.

K večjemu potres v Soški dolini, dné 5. aprila, je morebiti dosegel V. stopnjo jakosti, in se sme imenovati »srednje močen«, oni, ki je dné 8. novembra zazibal Gorenjsko kotlino, je bil slab sunek IV. stopnje, in morda najdemo v naši kroniki še jednega ali dva enake jakosti. Vseh 70 drugih pojavov moramo šteti ali med »prav slabe sunke« III., ali med »silno slabotna gibanja« II. stopnje.

Velika večina potresov l. 1896. potemtakem ne vzbuja zanimanja s splošno človeškega stališča, kateremu so potresi le vir strahu in nesreče. Tem večjo pozornost pa nanje obrača znanstvena preiskava. Kajti menda se prav v udarcih, ki sledijo poglavitnemu, javljajo oni podzemeljski činitelji posamezno, ki so pri katastrofi delovali skupno. Zatorej je tem lažje priti njim na sled in tako posredno tudi prvotnemu silovitemu pojavu. Zasedovanje se mora vršiti seveda, kakor pri vsakem prirodopisnem problemu, le na empirijski podlagi. V našem vprašanju nam utegnemo podati to oporo točna, mnogobrojna poročila.

Brez dvojbe so v številih našega malega statističkega pregleda prikrite še marsikateri zanimivosti. Ostanajo nam tajne, dokler ne bomo razpolagali z obsežno večletno statistiko. Še-le iz velikih števil utegnemo posneti zakonitosti in jih potem zasledovati na drobno.

V našem pregledu smo sestavili potrese leta 1896. v mesečne skupine. Združimo jih sedaj tako, da se pokaže, je li podzemsko delovanje različno po dnevi in po noči!

Ako vzamemo čisto svojevoljno in enako za vse leto ure od 8 zvečer do 8 zjutraj za čas, ko ljudje počivajo, in vse od 8 ure zjutraj do 8 zvečer za čas, ko delajo, tedaj pride izmed zabeleženih 74 sunkov le 15, to je 20% na čas dela, in 59 ali 80% na čas počitka.

Prav podobno se razdele podzemeljski sunki, ki so jih opazovali v Švici v 12 letih 1880—91; 74% jih pride na čas počitka in 26% na čas delavnosti. (Früh, Erdbeben der Schweiz 1880—91.)

Najbrže ta razlika ne izhaja iz bistva podzemeljskega delovanja. Prav lahkih vibracij ljudje zlasti po mestih med delom in šumom ne zapazijo, mirna leža v postelji pa je zaznavanju potresov ugodna. Seveda bi smeli pričakovati, da se števila zopet nekoliko zjednačijo, ker rahli sunki spečih ne probude.

Istino nam pojasnijo še-le objektivna opazovanja s pomočjo posebnih priprav, seismografov, ko jih dobimo na Slovensko.

Regesti in drobtinice iz grajskega arhiva v Smledniku.

Priobčil VI. Levec.

Večino gradiva, kar ga je bilo v omenjenem arhivu sploh mogoče dobiti, sem porabil že za svojo razpravo »Schloss und Herrschaft Flödnig in Oberkrain« (gl. Mitth. d. Mus. Ver. f. Krain 1896, str. 2. in nasl.) in pa za razne beležbe in razpravice v »Izvestjih«. Sedaj pa sem se namenil, da zberem še preostalo gradivo. Malo je drobtinic, neznatne so, da, morebiti se bode temu ali onemu celo škoda zdelo papirja, na katerem so tiskane, vendar sem jih sestavil, ker me tolaži upanje, da je kakšna med njimi vendar vredna, da se zapiše in ohrani. Razvrstil sem jih po oddelkih, v katere se arhiv deli (gl. Mitth. l. c. 8. op. 1.).

Oddelek B.

1. *Ljubljana, 1597, februarij 20.*

Peter Juraj (Jurey) prodaja zemljišče pod smlejskim Starim gradom, katero je spadalo prej pod begunjsko grajščino in katero je on 4. maja 1590. l. odkupil od Kristofa Kacijanarja, svojemu bratrancu Lenartu Jeraju. (Navadni prepis na papirju v grajskem arhivu; originalna perg. listina prej v stanovskem arhivu, zdaj v rokah posestnika Jan. Jeraja v Smledniku.)

Listina, zanimiva zategadelj, ker nam kaže, da so bili Juraji svobodnjaki (Freisassen), se glasi:

»Ich Peter Jurey seshafft vnder dem gschloss Flednikh bekhenn hiemit für mich vnd all mein erben offentlichen mit disem brief vor aller menigelichen, wo der fürkhombt, das ich mit wolbedachtem mueth zu der zeit, als ich das zu thuen recht, guetten fueg, auch macht vnd gewallt gehabt, in ainen aufrichtigen redlich[en] ewigen stäten vnd vnderwerruelichen khauf hingeben vnd verkhaufft habe mein frei eigenthumblich, von dem edlen vnd gestrengen herrn Christophen Kazianer zu Bigaun etc. crafft eines am vierten may verwichen neunzigisten jars datierten vnd gefertigten khaufbriefs erkhauffte hucben vnder dem gschloss Flednikh gelegen mit allen iren ein: vnd zuegehörungen, [pauwerchen] vnd gerechtigkeiten, so von alter hero darcin vnd darzue

gehört oder gehören solle, nichts aussgenommen noch vorbehalten, so ich hievor dauon jährlichen vermög der [alten] vrbarien zwen gulden rh. [siben] kreuzer vnd dan die robath gedient, mainen lieben vettern, den erbarn vnd arbeitsamen Leonharden Jurey vnd allen seinen erben, hingib vnd verkhauf auch solche hieben hiemit wissentlich vnd in craft dits briefs vmb ain suma gellts benantlichen dreyhundert gulden rh. jeden derselben gulden per sechzig kreuzer gerait, deren ich von ime mit parem gelt zu meinen völligen guet[ten benuegen genzlich] entricht vnd bezahlt worden bin. Hierauf hab ich oberuerte mein frei eigenthumbliche hieben mit aller irer ein: vnd zuegehörung zu haus, hoff, veldt, waidt, [walt?], stoch, [gehulz] oder vorst [vnnnd stain] aus mein vnd aller meiner erben gewallt, nutz vnd gewehr genomben vnd in ermelts Leonharden Jurey auch aller seiner erben gewallt, nutz vnd gewehr mit gegenwärtigen ewigen khaufbrief zuegestellt vnnnd eingantwort also, das er oder seine erben solche hieben nun [hinfüran] inen haben, nutzen vnd genuessen, verkhauffen, versetzen vnnnd in all ander weg als mit anderm iren frei aigen erkhaufften vnd bezalten guet damit handeln, thuen vnd lassen sollen vnd mögen ohn mein, meiner erben vnd meniglichs von vnseretwegen ihrung, hindernus vnnnd widersprechen; gelob vnd versprich auch für mich vnd all mein erben merermelten Leonharden Jurey vnnnd all sein erben dises khauffs geruerter hieben halber vor aller rechtlichen clag vnnnd ansprach treulich zu schützen vnnnd zu schermen, zuvorsprechen, zuuertreten vnnnd zuerantworten, als oft des vonnöthen, wie solches khauffs auch im lanndt Crain recht, sit vnd gewonhait ist, alles bei verbindung des gemainen lanndtschaden pundts in Crain, als wann der von wortt zu wortt hierin nachlengs eingefuert vnd geschriben stuende. Ganz treulich vnd ohn alles gefährde des zu wahrem vrkhundt hab ich an disem khaufbrief mein aigen petschafftserfertigung (weil ich schreibens vnkhundig) hanggen thuen lassen vnd vmb mehrerer gezeugnus der sachen mit sonndern vleiss gebeten vnd erbeten die ernvesten vnd fürnemben herrn Michaelis Taller*), burgern zu Laibach, vnnnd Andreens Nothär, der zeit stattschreibern daselbst, das sie neben mir auch ire petschafftserfertigungen vrd aigen hanndtschriften hierundts gestelt haben (doch inen vnd irer fertigung in alweg ohne nachtl vnd schaden). Beschehen zu Laibach den zwenzigisten tag februari nach Christi geburde im funfzehenhundert vnnnd im siben vnnnd neunzigisten jare.

Michaelis Taller m. p.

Andre Nothär m. p.

(Orig. pgt., pečati manjkajo vsi trije. L. 1826., iz katerega je najbrž prepis v grajskem arhivu, je bil še ohranjen odlomek Taller-

*) Mihael Taller je bil l. 1598. in 1600. mestni sodnik in l. 1609. poštar v Ljubljani. Umr. je l. 1640. Gl. »Izvestja« III. 56.

jevega pečata, na katerem sta se dobro razločili črki M. T. — Jaz sem si listino pred leti v naglici prepisal in svoj prepis pozneje primerjal z onim v grajskem arhivu, originala samega pa nisem imel več v rokah. Zato ne vem, ali je moj v naglici narejeni prepis povsodi natančen in zanesljiv. Mesta, popravljena po prepisu v grajskem arhivu, stoje v oglatih oklepajih.)

2. *Habah, 1597, jan. varij 1.*

Viljem pl. Lamberg s Černelega in iz Habaha zastavlja za posojenih 800 renskkih gold. Jerneju Juraju v Lokarjih, podložniku Ahca barona Thurna s Križa, desetino (Garben und Jugendzehent) od 18 celih kmetij v vasi Trboje (= Threwoiach oder Tresspach).

(Orig. pgt. listina s podpisom in privešenim pečatom Lambergovim; na hrbtu listine novo zastavno pismo z dné 10. decembra 1606. l. za 100 gld., katere je Juraj na novo posodil Lambergu.)

3. *Ljubljana, 1660, julij 24.*

Vajkard, Jurij Gotfrid in Žiga Friderik baroni Lamberg zastavljajo omenjeno desetino v Trbojah Gregorju Županu (Schupaniz) iz Vogelj za posojenih 1000 gld.

(Orig. pap. listina s tremi podpisi in tremi pritisnjenimi pečati.)

4. *Ljubljana, 1683, maj 17.*

Gregor Županec prepušča omenjeno desetino v Trbojah za 1484 gold. 44 kr. v last Ivanu pl. Peernburgu. Pečatil in podpisal: Dr. Andrej Burger.

(Orig. pap. listina.)

5. *Dunaj, 1626, maj 10.*

Cesar Ferdinand II. prodaja Naklo in Primskovo Nikolaju Volfu in Vidu Jakobu baronoma Eck.

(Prepis na papirju.)

6. *Ljubljana, 1716, maj 6.*

Anton Krištof pl. Dinzl prodaja Ivanu Adamu baronu Flödnig 3 kmetije in 1 kajžo pri Smledniku.

(Orig. pap.)

7. *Smlednik, 1750, junij 27.*

Karol Jožef baron Flödnig prodaja komendskemu župniku P. P. Glavarju del Starega boršta, imenovan Jermańca, in v vasi »Apleniza« (Apno v občini cerkljanski?) zemljišče, ki meji na njivo št. peterske komende za 430 gold. dež. vr.

Če se na poslednjem zemljišču postavi hiša, bodo njeni prebivalci smlejski podložniki.

(Orig. papirnato listino pečatila in podpisala baron Flödnig in P. P. Glavar.)

8. *Komenda, 1754, junij 22.*

Karol Jož. bar. Flödnig prodaja Glavarju še ostali del Jermance, ker je bil zaradi gozdne tatvine v slabem stanu za 500 gold.

(Orig. pap.; spodaj stoji na tem kupnem pismu pisana in iz Ljubljane z dné 31. decembra 1756. l. datovana opomba Glavarjeva, da je baronica Moscon — mati Karola Jož. bar. Flödniga — za isto ceno gozd kupila nazaj.)

Oddelek C.

1. *Smlednik, 1621, april 26.*

Zgornjepirniški občinski svet (*gmajna*) Plešvica (Plešivica) se razdeljuje med pirniške stanovnike. — Podpisala Pavel baron Egkh in Andrej Chrön, posestnik Gorič.

(Prepis iz l. 1826. na papirju.)

2. *Ljubljana, 1703, maj 9.*

Andrej Jagodec (Jagodez) dopušča s privolitvijo svojega gospoda Henrika barona Egkh-a in Frančiška Jakoba pl. Schindthoffen-a, da sme smlejska grajščina goniti svojo živino čez njegovo kmetijo na planino proti letni odškodnini 120 snopov slame.

(Orig. pap.)

3. *Komenda, 1719, oktober 9.*

Komendator Pietro Giacomo barone Testaferrata potrjuje, da nima nikakršne oblasti nad mežnarijo v Zapogah, ki spada pod smlejsko gosposko in iz katere je bil dal l. 1718. po pomoti odvesti in vtakniti med vojake smlejskega podložnika Vida Kavčiča.

(Orig. pap. s Testaferratovim podpisom in pečatom.)

4. *Ljubljana, 1720, marec 17.*

Reverz istega komendatorja, da nima nobene pravice nad smlejskim podložnikom v Zapogah Janezom Nachtigallom, zvanim po domače Omersa, katerega je bil meseca aprila l. 1719. sunil z nogu.

(Orig. pap. z enakim pečatom kot pod št. 3.)

5. *Komenda, 1726, junij 7.*

Reverz istega komendatorja, da nima komenda nobene pravice, lomiti kamen v Starem borštu, in da je baronica Marija Terezija Flödnig le iz prijaznosti dovolila, da se v navedenem grajskem gozdu lomi kamen za zidavo cerkve sv. Petra v Komendi.

(Orig. pap. s Testaferratovim pečatom in podpisom.)

6. *Ljubljana, 1757, december 16.*

Marija Terezija baronica Moscon (prej omožena Flödnig) in Marija Frančiška vdova pl. Gasperini sklejata pogodbo, v kateri se prva odpoveduje vsem pravicam, katere si je lastila do lova v vodiški fari, ki ga je Ivan Štefan pl. Gasperini za 1500 gold. dobil na javni dražbi; ob jednem obeta, da hoče kar najhitreje dati natančnejše določiti meje med smlejskim in vodiškim lovom.

(Orig. pap.)

Oddelek H.

Ta oddelek je obsejal pogajanja zaradi stavbe mostu čez Savo pri Virju (ozir. pri Medvodah) in naprave trgovinske ceste (Commerzialstrasse) čez Smlednik, Vodice, Kamnik in tuhinjsko dolino na Štajersko iz let 1782—1826. Pridejane so bile beležbe o oškodnini, katero je prejela leta 1724. grajščina na Križu pri Kamniku, ko so postavili savski most pri Črnučah in je omenjena grajščina izgubila dohodke broda in prevoza čez Savo. Sedaj je fascikel zelo nepopolen.

Oddelek K.

Dné 14. novembra 1714. leta je Ivan Adam baron Flödnig sklenil z zidarskim mojstrom Karolom Martenuzi-jem pogodbo zaradi poprave svoje hiše v Ljubljani (zdaj hiša banke »Slavije« v Gosposkih ulicah št. 12.) —

Dné 9. junija 1666. l. je bil bolniški mojster meščanske bolnice v Ljubljani Ivan pl. Gaianzell. Isti se omenja že tudi l. 1665. — L. 1665. je bil Matija Pregl župnik v Št. Jerneju (St. Bathelmee im Feldt) in Andrej Valpotič (Valpotitsch) kapelan v Komendi. — Leta 1670. je bil bolniški

mojster meščanske bolnice ljubljanske Gregor Staudach. — V avgustu leta 1693. je bil župnik v Vodichah Jernej Grazel, župnik v Šmartnem pa Peter Maksimilijan pl. Modersheimb. — L. 1724. je bil župnik v Šmartnem Urban Kavaljár (Caualliar).

Kar se tiče grajske knjižnice, moram omenjati, da obstaja ponajveč iz starejših pravnih in teologičnih del. Izmed juridičnih knjig omenjam več komentarjev k CCC. (*Constitutio criminalis Carolina* t. j. sodni red v kazenskih zadevah, izdan od cesarja Karola V.), potem naslednje knjige: Finsterwalder, *Observationes practicae* (za Gornje Avstrijsko, izšle v Saligradu 1687—1703); Andrej Gaill I. C., *Observationes practicae* (za državno kamoro, prvič izdane leta 1578.); Sigismund Finckelthaus, *Observationes practicae* (za višja sodišča na Saksonskem, izšle 1636); vsi štirje deli Guarientovega *Codex Austriacus*; Beckmann, *Idea juris Styriaci et Austriaci*; Greneck, *Theatrum jurisdictionis Austriacae*; Pelzhofer, *Arcana status* (prvih troje knjig v dveh izvodih; nadaljno izdajanje na 10 knjig namenjenega dela je l. 1711. prepovedala cenzura). Zanimiva je tudi knjižica: *Summi pontifices Benedictini*, katero je kot doktorsko disertacijo (ozir. predmet javnega zagovarjanja) v avgustu leta 1728. po predavanjih patra Ivana Krstnika Mayr-ja S. J. na ljubljanskem gimnaziju napisal Sigfrid baron Gussitsch (aus Preyssegg in Krain). Tiskana je knjižica na Dunaju.

Med rokopisi sta zanimiva naslednja dva: 1. *Rechenbuch für die anfangen (anfangenden?) in gantzen vnd gebrochnen Zahlen auf allerley Hausz vnd Kaufmanns Rechnung gründlich beschriben durch weilend Herrn Casparn Thierfeldern, gewesten Schuel vnd Rechenmaister zu Steyer anno 1570. Dann durch Basily Thierfelder zugleich Schuel: vnd Rechenmaister, Burger zu Steier anno 1614 geschriben.* — Obseza v mali 8° brez naslova 328 strani, pisana je na papir in vezana v pergament. Uvod ima napis: *Was ist Arithmetica*

oder die Rechenkunst? — 2. Dnevnik prijorja Fausta Gradišnika, predstojnika usmiljenih bratov v Ljubljani, od l. 1776. dalje. Vsakemu dnevu je odložena jedna stran in potem so na tisti strani v kronološkem redu napisani važnejši dogodki posameznih let. Ostali prostor vsake strani pa je napolnjen nekaj s pobožnimi reki v slovenskem, nemškem in laškem jeziku, nekaj pa z nemškimi zdravniškimi beležkami, katerih prepis se nahaja tudi v knjižnici zdravniškega društva za Kranjsko. — Porodil se je prijor Faustus v Gammeljnih dné 1. septembra 1776. l., dnevnik pa je bil začel pisati dné 5. januarja 1817. leta v Trstu. Sam pravi pod omenjenim datumom: »Terst, sem bil začeu pergodiša moiga žiuleina za mesce napisvati« (v bohoričici).

Končujem svoje neznatne beležke. Opravičiti jih morem samo s svetopisemskimi besedami: »Poberite kosce, ki so preostali, da ne poginejo!«

Mali zapiski.

Uradna slovenščina iz l. 1811. Gospod Ivan Lapajne, ravnatelj meščanske šole na Krškem, nam je poslal izviren slovenski akt, ki obsega »Dolpoloshenje te Perfsege« in se glasi: »Meria teh Rashkeh Sosesk. Illyrske Deshelle. Nouvameshka Délégation. Na donashni dan tiga devet inu dweifsetga Meisza Grudna, eden Jeser, Ofsem stu, inu anaist, je pred nas Franza Carlina Hallersteina Mera teh rashkeh Sosesk pershou ta skufs Sklep od tiga preimenitniga Gospoda-General Gubernerja od perviga dneva Listognoy, 1811. imenuani Svetuauz te Gosposke zhefs rashke Sosseske, Gospod Mathia Metelko sa to skufs — Postau naprei pifsano Perfsego u nashe Roke dolpoloshit; katera je tudi is tem Befsedam dolpoloshu. Jest perseshem Buglovaft tem Postavam tiga zefsarstua, inu Svestobo zefsarju. Potem, ke semo mi to Perfsego od Gospoda Mathia Metelka gor ufseli, tok smo mi ga sa eniga Svetuauza te Gosposke zhefs rashke Sofseske sposnali, inu sa sposnat dalli, inu ute Lestnosti perterdili. Ta dolpoloshena Perfsega je utreh Pismah popifsana bila. Ta prvi sa nasha Canzlia, ta drugi sa Gospoda Subdelegata Novomestniga, ta treki, potem kir je dolbran bi, sa srozhit tem Gospodu Mathiatu Metelku, katiri je, kir on pifsat nasnat obstane,

tudi snam red ni se podpisat mogu. Dnevi, Mefsz inu Letu je sgorei jmenuanu.

(Pečat.)

Ta Mer teh rashkeh Sofsesk.

Franz Carl Hallerstein m. p.

Rokopisna bolniška knjižica. *Praxis tum visitandi infirmos, tum assistendi moribundis, tum disponendi reos extremo supplicio afficiendos, tum varias res benedicendi, tum varias medicinas adhibendi, collecta et in triplici idiomate: Latino, Germanico et Carniolico propo- sita a p. p. L. e S. I.* — V hrvaškem deželnem arhivu v Zagrebu nahaja se rokopisna knjižica z gorenjim naslovom.*) Knjižica, v obliki navadnega molitvenika, pisana je z lepimi pismeni, tako, da se ti zdi, da je kakor tiskana, in šteje 244 strani. Pisal jo je redovnik reda Jezusovega, kateri je bil nedvojbeno Slovenec. Samostansko ime bilo mu je Frančišek, ker pravi na zadnji strani v molitvici »per patronum meum Franciscum Xaverium«, a priimek začinja se mu z L., kakor svedoči sam naslov. On je izvestno bival v zagrebškem jezuviškem šamostanu, a knjižica priromala je z ostalimi jezuviškiimi spisi v hrvaški deželni arhiv. Pisana je bila knjižica v polovici preteklega stoletja.

Precej za naslovom slede v italijanskem jeziku: »Signa denotantia mortem«. Od str. 1—24 je latinski oddelek za obiskovanje bolnikov in umirajočih, od str. 25—38 nemški, od str. 39—56 pa slovenski pod naslovom: »Visha bovnike obyfkati, trofhtat, inu v' nebu poflati«. (»Po bovnikovom stánu inu vdobi ga obgovorimo: ti, vi, oni: imash, imate, imajo, etc. Tupei govórimo s' bovnikom fredniga stánú.«) Ta slovenski del ni prevod latinskega, ali pa nemškega, nego je skoraj ves samostojen, najbrž da ga je pisatelj sam sestavil. Najpoprej je »pregovor s' bovnikom« v 43. vprašanjih, potem molitvice, ko prejema bolnik odpuščanje grehov in sveto popotnico, nadalje »vjera, vupcine, lubesen Boshja, lubesen fvojga blishniga, strah Boshi, skléine s' Boshjo volo, sahvala, srozheine, pokura, perporozheine k' Jesufu«. — Za primer podal bodem tukaj vzdihljeje, katere je duhoven z bolnikom molil, ko mu je dal poljubiti križ:

•O zhaszhéna glava mojga lsvelizharja! ó moj Jesus! jeft tvojo ternovo krono vezh stémám inu lubem, kakor vfe slate krone, zhaft, inu blagú zeliga svejtá.

O fвете Jesufove ufta! vi ste povne vfe refnice, vi meni odpuftyte vfe moje grehe.

O fвете Jesufove ozhy! vi meni miloftvu poglédeite.

O fвете Jesufove roké! is vas na mojo dufho je sveta Refhna kry tekla k' mojmu vezhnimu svelizheinu.

O fvetu Jesufovu ferze! ti studenz prave lubesni! ti me v' te preberni: de jest tebe nigdar vezh ne reshalem.

*) Cod. Cart. N. CCIV.

O fвете Jesufove nogé! vi ste mene sgubleno ouzhizo yfkale, sdcí me vi na saversíte.

O fвете Jesufove fovsé! vi omezhyte moje kamnitnu terdu ferze: de jeft pretakam obilne fovsé prave pokure.

O vezhni nebefhki Ozha! fkusi pet karvavih ran tvojga edinú rojeniga Synova Jesufa Christufa mojga isvelizharja te pohlevnu profsim, ti odpufli meni vse moje pregrehe, katere vse mene is ferza grévajo: de sem jeft tebe vezhno dobrúto reshálov.

O fvet Michaél! per Boshi fodbi vari me: de na bodem pogublen.«

Na str. 57. začénja »Praxis reos capitis damnatos disponendi ad mortem« in sicer latinski sestavek do str. 63., nemški do str. 73., a slovenski do str. 76. Tu je pet molitvic, od katerih se vsaka okončava z »Ozha nafh. Zhefhena si Maria« in »jeft vjerjem v' Boga Ozheta«. Za tem slede »Benedictiones variae« v latinskem jeziku (str. 77—100). Sedaj se začénjajo »Medicinae variae probatae« (str. 101—170), po alfabéškem redu so bolezni v latinskem jeziku. Nekatera zdravila so kasneje od druge roke pripisana. Ta del je zelo zanimiv, ker so nekatera zdravila zelo originalna in dobro pojasnjujejo tadanjo dobo. Tu pa tam je zapisano kako zdravilo tudi v nemškem jeziku. Slovenskih besedij nisem našel, razun: calamintha nepeta = Kazenkraut, Schlagkraut, kozhurnik, marulka; tussilago = Hufattich, lépeniz vel lepenz, podbel, konsku kopitu (quod in vineis crescit); Bachbumer, bobounik.

Strani od 170—184 so prazne, potem slede molitve »In missione catechetica post Litanias« in »Benedictio vexillorum doctrinae christiane« (bratovščine krščanskega nauka), kjer se nahaja tudi slovenska »fressio fidei«. Na svršetku so latinske »Preces matutinae«, potem »Devotio per hebdomadam« in nekatere druge molitvice. *Janko Bartl.*

Rinsko grobišče so našli delavci, ki so kopali gramoz za železnico, pod Svetjem blizu Medvod. Precej obširno grobišče leži med železniškim mostom, ki drži čez Soro, in podružnico na Ladiji nedaleč od goriške tvornice sredi ravnice, imenovane »Ladenska gmajna«, prav zraven železniškega tira. Kako daleč sega grobišče, kaže črna prst. Prekopali so doslej kakih 10 grobov, narejenih iz lepe opeke z robniki, katera je po 58 cm dolga in po 44 cm široka. Poleg kostnjakov so dobili v grobovih tudi oglje in ostanke žganih mrličev. Grobovi so večinoma sesedeni in najbrže so bili nekateri že poprej izropani. Našli so doslej le malo priložkov, namreč dvoje lepih leščarb, katerih ima prva napis »Fortis« in druga je brez napisa ter bolj preprosto izdelana, nekaj novcev in vrč, katerega je stolkel delavčev kramp. Pri Medvodah ali Goričah je bila tedaj večja rimska naselbina.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnil A. Klein & Comp. v Ljubljani.